

SANDRA ZLOTRG

DISKURS PROTIV RODNO OSJETLJIVOG JEZIKA¹

Sažetak

U ovom radu daje se pregled metodologije kritičke diskursne analize (CDA), s fokusom na lingvističku osnovu deskriptivne faze CDA Normana Fairclougha. Taj se metodološki alat koristi da se analizira diskurs protiv rodno osjetljivog jezika koji se shvata široko: kao skup tekstova i govora u kojima se propagiraju ideje suprotne principima rodno osjetljivog jezika i rodne ravnopravnosti, odnosno tekstovi i govori u kojima se djeluje protiv tih ideja. U vezi s diskurzivnim praksama, analizira se kome su takvi tekstovi upućeni i kojim kanalima se šire, a u vezi sa sociokulturnom praksom, tj. društvenim uslovima produkcije takvih tekstova, analizira se ko tu ustvari ima moć i kakva se tu ideologija skriva. Kako je u analizi važno ispitati odnose moći, tako se za primjer diskursa uzimaju upravo oni koji imaju moć: Odbor za standardizaciju srpskog jezika kao institucija koja normira srpski jezik. Uzimajući njihovu odluku povodom usvajanja Zakona o rodnoj ravnopravnosti u Srbiji 2021. godine kao ogledni primjer diskursa, ispituje se hipoteza da Odbor za standardizaciju srpskog jezika oblikuje diskurs protiv rodno osjetljivog jezika.

Ključne riječi: *diskurs, kritička diskursna analiza, rodno osjetljiv jezik, rodna ravnopravnost, standardni jezik, standardizacija, normiranje jezika, jezička politika*

¹ Rad je prilagođeni seminarski rad iz predmeta Metodologija savremenih lingvističkih istraživanja u sklopu doktorskog studija. Mentorica: akademkinja prof. dr. Marina Katnić-Bakaršić. Odbranjen u maju 2023.

UVOD

Rodno osjetljiv jezik je takva upotreba jezika kojom se promovira ravnopravnost muškaraca i žena: upotrebom rodno neutralnih oblika (osobe s invaliditetom, LGBT osobe), upotrebom naizmjeničnih oblika (učenici/e; studenti_ce; učitelji(ca)ma) te upotrebom ženskih mocionih sufiksa u riječima koje se odnose na titule, zvanja i zanimanja žena. Rodno osjetljiva upotreba jezika podrazumijeva osvještavanje predrasuda i stereotipa koji su u korijenu seksizma i neravnopravnog tretiranja žena u društvu te je stoga aspekt šire borbe za rodnu ravnopravnost.

Od donošenja novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti u Srbiji 2021. godine u medijima ne prestaje rasprava o rodno osjetljivoj upotrebi jezika. Naime, Zakonom² se predviđa revizija udžbenika i diploma da budu rodno osjetljivi te se rodno osjetljiva upotreba jezika zahtijeva općenito u obrazovanju i medijima. Suprotno stavovima koji se mogu čuti u javnosti, Zakon ne predviđa kazne za govornike koji ne kažu *psihološkinja* ili *psihologinja* za ženu s diplomom iz psihologije, nego za organe javne vlasti ako “ne postupe po obavezama propisanim” u članu o obrazovanju (i to tek od 2024. godine). Mediji u Srbiji najviše prostora daju patrijarhu Porfiriju, koji i formalne i neformalne (Dežulović, 2023) prilike koristi da govori protiv rodne ravnopravnosti, a posebno protiv rodno osjetljive upotrebe jezika. Jedna od takvih formalnih prilika bila je Vaskršnja poslanica 2023. godine, u kojoj patrijarh nakon 13 minuta podsjećanja na primjere iz Hristovog života prelazi na “molitvu za mir, očuvanje Kosova i Metohije u Srbiji, za očuvanje naših svetinja” te poziva:

“Posebno pozivamo na očuvanje srpskog jezika i ćiriličnog pisma na kojima je izgrađena srpska kultura. Apelujemo da se normira upotreba ćiriličnog

² Član 6 (Pojmovi), stav 17, definiše da “rodno osjetljiv jezik jeste jezik kojim se promovira ravnopravnost žena i muškaraca i sredstvo kojim se utiče na svest onih koji se tim jezikom služe u pravcu ostvarivanja ravnopravnosti, uključujući promene mišljenja, stavova i ponašanja u okviru jezika kojim se služe u ličnom i profesionalnom životu”. U prelaznim odredbama navodi se da primjena rodno osjetljivog jezika (u udžbenicima, diplomama i općenito obrazovanju te u medijima) “stupa na snagu tri godine nakon donošenja zakona”. Novčane kazne se predviđaju za organe javne vlasti ako “ne postupe po obavezama propisanim” u članu o obrazovanju.

pisma u javnom prostoru, kao i da se obustavi nasilje nad srpskim jezikom i ukinu odredbe zakonâ koji to nasilje nameću, naročito kroz protivustavni zakon koji nameće takozvani rodno osjetljivi jezik iza koga se krije borba protiv braka i porodice kao bogoustanovljenih svetinja i prirodnih oblika čovekovog ličnog i sabornog života.” (*Vaskršnja poslanica*, 2023)

Pažnju javnosti (usp. Hathor, 2023; Mandić, 2023; Marković, 2023) privuklo je to kako patrijarh povezuje upotrebu jezika s borbom protiv braka i porodice, odnosno nesrazmjer između crkvenog (“svetinje”, “saborni život”) i pravnog diskursa (“normiranje upotrebe ćiriličnog pisma”, “protivustavni zakon”). Posebno je zanimljiva konstrukcija da je rodno osjetljiv jezik “nasilje nad jezikom”.

Ovu konstrukciju “nasilje nad srpskim jezikom” nalazimo u naslovu dopisa Odbora za standardizaciju srpskog jezika (od 31. 5. 2021) objavljenog povodom donošenja Zakona. Koristeći ovaj dopis kao ilustraciju diskursa protiv rodno osjetljivog jezika, a iskaze patrijarha Porfirija kao povod, hipoteza ovog rada jeste:

- Patrijarhovi iskazi eho su stavova lingvista iz Odbora za standardizaciju srpskog jezika kao mjesta moći.

Odnosno,

- Odbor za standardizaciju srpskog jezika oblikuje diskurs protiv rodno osjetljivog jezika.

Da bi se hipoteza potvrdila, trebao bi se analizirati širi korpus tekstova protiv rodno osjetljivog jezika kako lingvista (kakav je npr. Ranko Bugarski) tako i javnih ličnosti u medijima. Takva analiza pak prevazilazi ograničenja ovoga rada. Drugi razlog zašto se ograničavam na samo jedan, ogledni, primjer jeste taj što se argumenti koji se mogu čuti u javnosti svi mogu naći u dva dopisa Odbora za standardizaciju srpskog jezika (iz 2011, objavljenog u *Našem jeziku* 2017. godine, i iz 2021). Kako kaže Marjana Stevanović (2014) u svojoj kolumni:

“Komentari na tekstove o rodno osjetljivom jeziku, koje je malo mučno čitati, pokazuju ne samo veliko nerazumevanje njegove suštine i značaja već i to da nam nije bliska ni sama ideja o rodnoj ravnopravnosti. Jedno od tipičnih

ubeđenja koje se ne da lako iskoreniti jeste da te nove reči nisu u duhu našeg jezika te da je muški rod imenice neutralan, odnosno podrazumeva i žensku osobu.”

U članku *Jezik i rodna ravnopravnost u akademskom kontekstu: regionalna perspektiva*, objavljenom u sklopu zbornika o integriranju rodne ravnopravnosti u univerzitetu širom regije, autorice analiziraju mišljenja govornika i govornica o rodno osjetljivom jeziku (Čaušević, Demiragić, Miloš i Subašić, 2022) i zaključuju kako su ona oblikovana jezičkom politikom, kako onom rodno osjetljivom tako i, prvenstveno kad je u pitanju srpska norma, jezičkom politikom koja se protivi rodnoj osjetljivosti. Kako se argumenti o “duhu srpskog jezika” i neutralnosti muškog roda upravo mogu naći u dopisima Odbora, čini se opravdanim analizirati njihov posljednji dopis nastao povodom donošenja spornog Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

TEORIJSKI OKVIR

Diskurs je pisana ili govorena upotreba jezika u stvarnom kontekstu. U ovom radu koristit ćemo definiciju Normana Fairclougha (1992; 2015), koji kaže da je diskurs simultano i pisani ili govoreni jezički tekst i diskurzivna praksa (produkcija teksta, distribucija i interpretacija) i sociokulturalna praksa.

Kritička diskursna analiza (engl. Critical Discourse Analysis, CDA) lingvistička je disciplina koja se bavi upotrebom jezika u kontekstu (društvenom, historijskom, kulturološkom) koji određuju odnosi moći. Disciplina je jako široka tako da je ne odlikuje jedinstven metodološki aparat. Korijene CDA možemo naći u retorici, tekstualnoj lingvistici, sociolingvistici, kao i u primijenjenoj lingvistici i pragmatici. Iz sociologije je preuzela shvatanja ideologije, moći, hijerarhije, roda itd. kao važna za razumijevanje teksta. Diskursna analiza će se zasnivati na lingvističkoj analizi, a kritički aspekt će potom biti analiza društvenih pitanja: rodnih, pitanja rasizma, analiza medijskog diskursa, političkog diskursa itd. (Weiss i Wodak, 2003, str. 11–12).

Kako Fairclough kaže, lingvističko predznanje je u principu potrebno da biste se bavili CDA, ali je to multidisciplinarna aktivnost, pa je lingvističko predznanje jednako važno kao i (detaljno) znanje iz sociologije, psihologije ili pak politike (Fairclough, 1992, str. 74). Na prigovor da je CDA eklektična, Marina Katnić-Bakaršić uzvraća uvjerenjem da “samo takav pristup može donijeti rezultate u proučavanju različitih tipova diskursa, njihovih podtipova, žanrova i konkretnih tekstova” (Katnić-Bakaršić, 2012, str. 14). Zbog te dinamičnosti i otvorenosti ka drugim disciplinama otvorena je za diskusiju i debatu, može mijenjati svoje ciljeve i unapređivati se.

U ovom radu ograničit ćemo se na lingvističku podlogu CDA onako kako ju je predstavio Fairclough u svom ključnom djelu *Language and Power* (Fairclough, 2015), a koja se zasniva na postulatima sistemske funkcionalne lingvistike. Opravdanje nalazim upravo u njegovoj knjizi, u poglavlju “Doing Discourse Analysis”: “there is no set procedure for doing discourse analysis; people approach it in different ways according to the specific nature of the project, as well as their own views of discourse” (Fairclough, 1992, str. 225).

Fairclough (2015, str. 84) jezičku standardizaciju vidi kao moć *iza* diskursa, kao širi proces ekonomske, političke i kulturalne unifikacije nastao s pojavom kapitalizma. Jedinstvenom tržištu treba standardni jezik jer omogućava lakše sporazumijevanje. Jezik je također važan za uspostavljanje (ujedinjavanje) nacije, jer je za kapitalizam država-nacija najpogodniji oblik društvenog uređenja.

Analizirajući jezičku politiku, Marina Katnić-Bakaršić već je u naslovu (*Jezik, politika i moć: diskurs jezične politike kao diskurs moći*) predstavlja kao diskurs moći: analizirati jezičku politiku znači analizirati osovinu moć/znanje: “Jezična politika istovremeno odražava društvo u kojem nastaje i odnose koji u tom društvu postoje, ali i kreira društvene odnose” (Katnić-Bakaršić, 2012, str. 92). Za jezičku politiku u Srbiji karakteristična je potreba “očuvanja ćirilice”, koja podrazumijeva istiskanje latinice iz javne upotrebe. Kako Bugarski u svojoj analizi kaže, ako koristiš ćirilicu, znači da si dobar Srbin, te bi upotreba latinice značila *rasrbljavanje* (Bugarski,

2013, str. 102). Latinica se poistovjećuje s Drugim, odnosno shvata kao *hrvatsko* pismo. Od koga ili čega čuvamo, dakle, ćirilicu ili srpski (bosanski, hrvatski, crnogorski) jezik ključno je pitanje za kritičku diskursnu analizu jezičke politike na Balkanu.

Diskurs protiv rodno osjetljivog jezika u ovom radu shvata se široko: kao skup tekstova i govora u kojima se propagiraju ideje suprotne rodno osjetljivom jeziku, odnosno tekstovi i govori u kojima se djeluje protiv tih ideja. U vezi s diskurzivnim praksama, analizirat ćemo kome su takvi tekstovi upućeni i kojim kanalima se šire, a u vezi sa sociokulturnom praksom, tj. društvenim uslovima produkcije takvih tekstova, analizirat ćemo ko tu ustvari ima moć i kakva se tu ideologija skriva.

METODOLOŠKI OKVIR

Kako se radi kritička diskursna analiza? Svaka analiza mora proći tri faze: deskripcija, interpretacija i eksplanacija (Fairclough, 2015, str. 129–130). Deskripcijska faza razrađuje Hallidayevu ideacijsku funkciju jezika, i to putem sistema tranzitivnosti. To znači da analiziramo participante (ko govori, kome se obraća), šta je izgovoreno i u kojim okolnostima. Potom identificiramo materijalne procese, aktere i okolnosti, te to povezujemo s ideologijama u tekstu: “A major concern is agency, the expression of causality, and the attribution of responsibility” (Fairclough, 1992, str. 236).

U analizi akademskog, liječničkog i sudskog diskursa u knjizi *Između diskursa moći i moći diskursa* Marina Katnić-Bakaršić (2012, str. 12–13) preuzima i prilagođava pitanja Normana Fairclougha kao metodu deskripcije po jezičkim razinama:

- rječnik – ima li eufemizama, iz kojeg su registra, kakva im je ekspresivna vrijednost, jesu li riječi ideološki markirane, ima li metafora;
- gramatička razina – kakve se zamjenice koriste: mi-vi-oni; koristi li se aktiv ili pasiv; ko su agenti i patiens; je li zastupljena koordinacija ili subordinacija;

- tekstualna – kako su dijelovi teksta povezani; koji su konektori; imenovanje; preuzimanje riječi; govorni činovi i strategije učtivosti;
- intertekstualne veze – odnos teksta prema drugim tekstovima; citati.

U knjizi *How To Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction* (Machin i Mayr, 2015) autor i autorica navode strategije reprezentacije koje se trebaju prepoznati u diskursu: *nominacija* ili *funkcionalizacija*; *obezličavanje*; korištenje *honorifika*; *individualizacija* ili *kolektivizacija*; *specifikacija* ili *generalizacija* (Machin i Mayr, 2015, str. 77–81). Kao česte strategije u medijskom izvještavanju još izdvajaju *objektivizaciju*, kad se žena svede samo na svoju “ženskost”, te *anonimizaciju* i *agregaciju* – kad se učesnici kvantificiraju i prema njima se odnosi kao prema statistici (Machin i Mayr, 2015, str. 83).

Kod analize participanata gledamo tranzitivnost: ko šta kome radi i kako. Osim participanta/aktera, koji je u subjekatskoj, važna je i objekatska pozicija – nad kim se radnja vrši (*patiens*). Još jedna česta strategija predstavljanja u medijskom diskursu jeste *mi protiv njih* – koristi se kako bi se sagovornici priklonili jednoj ili drugoj strani, tj. određenim idejama. To su obično nejasne izjave kojima se sakrivaju odnosi moći. Analiza uvijek mora postaviti pitanje: ko smo to *mi*? (Machin i Mayr, 2015, str. 84). Treća instanca u gramatici tranzitivnosti kod Hallidaya, ali i u CDA, jesu korisnici (engl. *beneficiaries*), što bi odgovaralo gramatičkom terminu daljeg objekta.

Poslije tranzitivnosti slijedi analiza procesa i okolnosti. Pri analizi okolnosti pažnju obraćamo na vremenske i prostorne odrednice te važnost koja im se daje u rečenici. Iz sistemske funkcionalne lingvistike preuzeta je podjela procesa na materijalne, mentalne, bihevioralne, verbalne, odnosno i egzistencijalne. Materijalni procesi opisuju radnju, mentalni iskazuju osjećanja, bihevioralni se odnose na fiziološko ili fizičko ponašanje, dok su verbalni procesi oni s glagolima *reći* i njegovim sinonimima. Relacioni procesi označavaju gdje su stvari jedne u odnosu na druge i izražavaju se glagolima *biti*, *postojati*, *značiti*. Egzistencijalni označavaju da se nešto desilo ili da postoji (Machin i Mayr, 2015, str. 109–110).

Autori i autorice koji koriste CDA utvrdili su kao važne strategije nominalizaciju, pasivizaciju i presupoziciju. Pitanje koje se uvijek postavlja jeste šta se time postiže. Gramatički, kada koristimo pasivnu rečenicu, to znači da subjekt (akter, agens) nije poznat ili nije bitan. U CDA ta izjava “nije bitan” ne smije se uzeti zdravo za gotovo, nego se umjesto toga kaže da je subjekt prešućen ili sakriven i tome se uvijek traži razlog. Nominalizacija je strategija kojom se proces daje u vidu imenice, čime se sam proces stavlja u drugi plan. Fairclough upozorava da se time vrijeme i modalnost ne naznačavaju, da se često ne određuju participanti (subjekt ni objekt) te da ostaje implicirano *ko šta radi kome* (Fairclough, 1992, str. 179). Drugačije rečeno, dokida se odgovornost za akcije i procesi se predstavljaju kao da se dešavaju sami od sebe (Machin i Mayr, 2015, str. 137). Presupozicija je strategija kojom se stvari impliciraju ili se daju zdravo za gotovo i normaliziraju. Upravo na tom mjestu gdje se stvari impliciraju i predstavljaju kao normalne CDA nalazi ideološke efekte: “Pasivizacija i nominalizacija su posebno korisna sredstva za parcijalno predstavljanje društvene zbilje, odnosno mistificiranje određenih dijelova stvarnosti radi ostvarivanja ideoloških efekata” (Zečić-Durmišević, 2021, str. 241).

Predstavljati osobe, mjesta i prilike možemo još i tropima, tako da CDA u analizu uzima i metafore, personifikaciju, hiperbolu, metonimiju i sinegdohu jer su retorički tropi način kako razumijemo i predstavljamo svijet: “Metaphors structure the way we think and the way we act, and our systems of knowledge and belief, in a pervasive and fundamental way” (Fairclough, 1992, str. 194).

U fazi deskripcije Fairclough kao važnu uzima i analizu modalnosti (*modality*) i ublažavanja (*hedging*). Modalnost se izražava obično modalnim glagolima ili priložima i njima govornik izražava stepen svoje obavezanosti ili predanosti prema izgovorenom (Fairclough, 1992, str. 142). Nizak stepen sklonosti izražavamo glagolima *moglo bi se reći, vjerujem, čini mi se* i sl. Upotreba modalnih izraza govori nam o govornikovom identitetu i moći koju ima kako nad drugima tako i nad znanjem. Machin i Mayr (2015, str. 186–198) kao jedan od načina ublažavanja (*hedginga*) uzimaju i veznik “ali”, koji često funkcionira kao *presuppositional trigger*, okidač koji

nam otkriva šta se ustvari htjelo sakriti: *Nisam vjernik, ali...; Nisam protiv homoseksualaca, ali...*

Nakon deskripcije slijedi interpretacija, kojom se tekst stavlja u okvir i sheme. Potom, eksplanacija uvodi odnose moći u igru i razotkriva moć *iza* diskursa. Odnosno, u trećem izdanju knjige *Language and Power* Fairclough kaže: kritika – eksplanacija – akcija. Odnosno, treći stadij mora biti *promjena društvene prakse* (Fairclough, 2015, str. 14–15).

U CDA moć se shvata “kao sposobnost pojedinaca i institucija da utječu na ponašanje i živote drugih ljudi i/ili da ih kontroliraju” (Weber prema Katnić-Bakaršić, 2012, str. 17). Ako jezikom oblikujemo društvo i ako društvo oblikuje jezik, onda iz toga proizlazi da su odnosi moći diskurzivni i da se stoga mogu osvijetliti/osvijestiti jezičkom analizom. Stoga je važno pitanje u kritičkoj analizi diskursa kako se odnosi moći ispoljavaju i pregovaraju u diskursu (Fairclough i Wodak prema Machin i Mayr, 2015, str. 4). Cilj CDA jeste sljedeći: “It is to analyze and criticize, and ultimately to change, the existing social reality in which such discourse is related in particular ways to other social elements such as power relations, ideologies, economic and political strategies and policies” (Fairclough, 2015, str. 5). Fairclough razlikuje moć *u* diskursu, koja se prakticira diskursom, odnosno analizira deskripcijom, i moć *iza* diskursa, što je ustvari moć koju akteri imaju u društvu (na osnovu statusa, novca, znanja itd.) i koja im omogućava da imaju pristup javnoj sferi i da oblikuju odnose moći.

Za CDA jezik sam po sebi nije moćan – moć mu daje upotreba ljudi koji imaju moć. Zato se u CDA često analizira diskurs onih koji imaju moć *iza* diskursa, kako bi se dao glas onima koji je nemaju.

DISKURS PROTIV RODNO OSJETLJIVOG JEZIKA: DISKUSIJA

Kolokvijalno se kaže da je feminizam *radikalna ideja da su i žene ljudi*. S načelom da su i žene ljudi načelno niko nema problema. Tako ne bi trebalo biti problema ni s idejom da bi u jeziku, ako već postoje *učiteljice, doktorice, služavke i dojilje*, trebale biti i *računovotkinje, vojnkinje, psihologinje* i

pedagoginje. U svojim tekstovima i prezentacijama na temu rodno osjetljivog jezika često postavljam retoričko pitanje:

- Zašto je *boginja* normalno, a *psihologinja* nenormalno?
- Zašto je *sekretarka* neprirodna, a *travarka* prirodna?
- Zašto *babica* nije smiješna, a *pedagogica* jeste?
- Zašto je *borkinja* i *računovotkinja* nezgrapno, a *nerotkinja* i *prvorotkinja* nije? (Zlotrg, 2019, str. 270).

Umjesto nelingvističkih termina *nezgrapno*, *neprirodno*, *smiješno*, možemo reći da prosto nije prošireno u upotrebi (Šehović, 2003). Ali, ako znamo da neologizmi ulaze u standardni jezik tek kad se dovoljno prošire u upotrebi (ko to kad odluči?), onda imamo posla s klasičnom *kvakom* 22: da bi *računovotkinja* ušla u rječnik standardnog jezika, treba biti dovoljno raširena u medijima i općenito u javnom diskursu, a ne može biti jer nije “ovjerena” kao standardna riječ.

Na inicijativu tadašnje zastupnice Ismete Dervoz u Parlamentarnoj skupštini BiH, objavljen je priručnik *Upotreba rodno osjetljivog jezika u Parlamentarnoj skupštini BiH* (Tafro-Sefić, 2014), za koji sam radila analizu.³ Jedan od zadataka bio je da napravim tabelu sa svim titulama, zvanjima i zanimanjima u PSBiH i Sekretarijatu PSBiH, po abecednom/azbučnom redu, po normama, u tri tabele. Iako ima 114 jedinica u tabeli, ustvari je 35 leksema koje se variraju/ponavljaju (npr. stručna savjetnica, stručna savjetnica komisije, stručna savjetnica za informisanje...). Za sve lekseme sam morala naći potvrde u rječnicima standardnog bosanskog, hrvatskoga, srpskog jezika, te sam za one kojih nije bilo u rječnicima u tabeli stavila zvjezdicu.

U bosanskom su to riječi: *operaterka*, *predsjedavajuća*, *sekretarka* i *revizorka*. U rječnicima hrvatskoga jezika nisu (još) zabilježene riječi *magistra*, *operatorka*, *informatorica* i *predsjedateljica*. U rječniku srpskog jezika nema deset leksema: *administratorica*, *zaposlenica*, *informatorica*, *istraživačica*, *knjigovotkinja*, *koordinatorka*, *magistarka*, *operaterka*, *poslanica*, *revizorka*;

³ Ovdje sam svjesno koristila pasivnu rečenicu jer moć ima Parlamentarna skupština BiH. Tako je bilo i u pripremi priručnika: nisam navedena kao autorica u impresumu, nego kao “saradnica”.

ali ima ostalih 25: *analitičarka, arhivarka, bibliotekarka, blagajnica, vozačica, gospođa, daktilografinja, delegatkinja, doktorka, zamjenica, knjižničarka, kurirka, lektorka, pomoćnica, prevoditeljka, predsjedavajuća, profesorka, referentkinja, rukovoditeljica, savjetnica, saradnica, sekretarka, službenica, tehničarka, šefica.*

Šta to znači? Da ćemo koristiti ovih dvadeset pet kojih ima, a nećemo ove kojih nema? Ili da ćemo početi koristiti i ove kojih nema kako bi što prije našle svoje mjesto u novom izdanju rječnika? Argument da nisu po tvorbenim pravilima srpske norme ne stoji: *administratorka, informatorka, koordinatorka, magistarka, operaterka, revizorka* su kao *analitičarka, arhivarka, bibliotekarka*; *zaposlenica* kao *pomoćnica*; *istraživačica* kao *pjevačica*. Jedino ostaje problematična *poslanica* jer se poslanica u svijesti govornika vezuje isključivo za religijski diskurs. U tom slučaju ostaje mogućnost upotrebe istoznačne lekseme *zastupnica*.

Svenka Savić (1996) daje pregled kako se u serbokroatistici pisalo o rodno osjetljivom jeziku od 50-ih godina do 80/90-ih, kada se ona sa saradnicama počinje intenzivnije baviti ovom temom. Od tada, preko kodeksa koji je sa saradnicama objavila 2004. godine *Žena sakrivena jezikom medija: kodeks neseksističke upotrebe jezika* zajedno s knjigom *Rod i jezik* pa do nebrojenih priručnika, intervjuva, članaka i knjiga o neseksističkoj i rodno osjetljivoj upotrebi jezika – još uvijek ne možemo reći da je rodno osjetljiv jezik dio norme srpskog jezika, kako se to može reći za hrvatsku, bosansku i crnogorsku normu. Zašto?

Hipoteza ovog rada jeste da upravo Odbor za standardizaciju srpskog jezika oblikuje diskurs protiv rodno osjetljivog jezika te da su stavovi protiv rodno osjetljive upotrebe jezika koje možemo čuti u medijima ustvari odraz shvatanja lingvista iz Odbora.

Kao ogledni primjer diskursa protiv rodno osjetljivog jezika analizirat ćemo dopis Komisije za odnose s javnošću i rešavanje neodložnih pitanja Odbora za standardizaciju srpskog jezika od 31. 5. 2021. godine (Odbor za standardizaciju srpskog jezika, 2021) objavljen povodom usvajanja Zakona o rodnoj ravnopravnosti 2021. godine.

U zaglavlju dokumenta je adresa Odbora i broj dokumenta, a potpisuje ga *председник Одбора, проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС.*

Uvodna rečenica dokumenta kao jaka pozicija teksta glasi:

“Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања Одбора за стандардизацију српског језика је 31. маја 2021. године одржала састанак поводом усвајања Закона о родној равноправности и донела одлуку под насловом

НАСИЉЕ НАД СРПСКИМ ЈЕЗИКОМ.”

Prvo pitanje na koje trebamo odgovoriti jeste zašto sam ja navela da je dokument “dopis”, a Komisija kaže da “donosi odluku”. Po svojim formalnim karakteristikama (zaglavlje s kontakt-podacima; potpis) i činjenici da je agens dokumenta Komisija za odnose s javnošću,⁴ može se zaključiti da je adresat (korisnik) upravo javnost, a krajnji cilj da mediji prenesu poruku Odbora. S druge strane, nominalizirani izraz “donela odluku” i “nasilje nad srpskim jezikom” upravo čine sve ono što nas CDA uči: ne znamo *šta* je Komisija odlučila (da je Zakon nasilje nad srpskim jezikom – to nije odluka, to može biti izjava, konstatacija), niti *ko* vrši nasilje nad jezikom i u čemu se to nasilje ogleda. Iz okolnosti “povodom usvajanja Zakona o rodnoj равноправности” može se zaključiti da je upravo Zakon nasilje nad srpskim jezikom. Kasnije ćemo vidjeti da je rodno osjetljiv jezik ustvari nasilje nad srpskim jezikom.

Prva rečenica teksta također je data kao pasivna i nominalizirana: *Jedan od osnovnih zadataka Odbora jeste očuvanje i unapređenje norme srpskoga jezika.* Implikacija ove rečenice jeste da je čuvanje i unapređenje norme srpskog jezika *isključivi* zadatak Odbora i da se time ne može baviti bilo ko (odnosno, niko drugi, a posebno ne nelingvisti). U rečenici se kao okolnosti daju datum i agensi osnivanja Odbora (četрнаест osnivača nabrojanih u zagradi – u nazivima institucija sedam puta ponovljeno “srpska”). Popisane institucije daju legitimitet opisu Odbora kao “свеакадемијског и свеуниверзитетског научног тела”, što pak daje legitimitet implikaciji da

⁴ Ovaj dodatak “i rešavanje neodložnih pitanja” dodatno naglašavaju urgentnost kakvom ovo pitanje smatraju u Odboru. Zakon je, naime, objavljen u Službenom glasniku 24. maja 2021. godine.

je zadaća samo njihova. To se ponovi i u rečenici koja slijedi nakon objašnjenja šta su to karakteristike srpske norme:

“Ове за лингвистику азбучне појмове треба поновити нелингвистима, који мисле да српски језик могу мењати по властитој вољи, а да при том и не знају који критеријуми морају бити задовољени да би ‘промене’ биле и нормативно прихваћене.”

Kolektivnom “oni” generaliziranom kao nelingvisti (tj. neznalice – ne znaju pojmove iako su osnovni; misle da mogu mijenjati jezik, a ne znaju ni osnovne pojmove; njihove promjene su pod navodnicima jer se ne mogu ozbiljno shvatiti) pripisuju se mentalni procesi dati kao individualni hir: pošto nisu znalci, mijenjaju srpski jezik “по властитој вољи”. Dakle, odluka Odbora je da *oni* to ne prihvataju.

Dalje se individualiziraju ti nelingvisti: većina poslanika Skupštine Srbije koji su glasali za Zakon, “на предлог Гордане Чомић, министра за људска и мањинска права и друштвени дијалог” (kasnije u tekstu: “госпођа Чомић”). Još jednom potvrđeno: Odbor ne prihvata rodno osjetljiv jezik i u svom tekstu daje primjer korištenja titule u muškom rodu za ženu. Šta su radili ministrica i poslanici osim što su donijeli Zakon? Potpuno su ignorisali stavove Odbora za standardizaciju srpskog jezika “као јединог меродавног тела”. U ovom dijelu zanimljiva je upotreba modalnosti i ublažavanja:

“ваљда [sic!] сматрајући да су самим тим што су говорници српскога језика истовремено и стручњаци за српски језик. Није Гордана Чомић једина која, иако неупућена у лингвистику и науку о српском језику, лаички и недобронамерно просуђује о строго стручним питањима српскога језика.”

Ко још лаички (nestručno, nezналачки) и недобронамјерно (што је еуфемизам за насилје из наслова) просуђује о струци? Тај агенс (*laici, neupuћени u lingvistiku, pobornici zakona, rodni ideolozi*) до краја дописа остане неименован. Odbor за standardizaciju jezika пресуђује Marinu Blagojević (2000), Zoranu Antonijević (2000), Adrianu Zaharijević (2007), Hanu

Čopić (2007), Svenku Savić, Marijanu Čanak, Veroniku Mitro, Gordanu Štasni (Savić, Čanak, Mitro i Štasni, 2009), Svetlanu Tomić (2021), Marjanu Stevanović (Savić i Stevanović, s.a.), Vesnu Jarić, Nadeždu Radović (Jarić i Radović, 2010), Hristinu Cvetičanin Knežević, Jelenu Lalatović (Knežević i Lalatović, 2019), Mariju Mandić (2023) – da spomenem samo neke lingvistikinje i teoretičarke koje se bave jezikom i rodnom u Srbiji, pišu o seksizmu, analiziraju medijsko izvještavanje, sastavljaju vodiče i priručnike i koje su, u konačnici, *izvojevale* Zakon o rodnoj ravnopravnosti, uprkos Odboru za standardizaciju srpskog jezika, koji ih prešućuje.

Da parafraziramo naslov ključnog zbornika urednice Adriane Zaharijević: *Odbor nije rekao feminizam! Zato koristi eufemizam “rodni ideolozi”* (i to u muškom rodu!) kako bi feministice diskreditirao i delegitimizirao ih za debatu. Ne samo da ne znaju osnovne pojmove iz lingvistike, kaže Odbor, nego šire ideologiju, zavode poslanike u Skupštini (poslanici su *po-bornici* Zakona, tj. rodno osjetljivog jezika).

Važnije od argumenata Odbora za standardizaciju srpskog jezika jeste to da se oni pozivaju na svoj autoritet, na moć *iza* diskursa koju im daje institucija. Pozivanjem na autoritet i proglašavanjem suparnika neznalica-ma pozivaju svoje korisnike (*beneficiaries*) da se priklone njihovoj strani i njihovim vrijednostima.

Korisnici su identificirani u rečenici:

“Надамо се да је сада и неупућенима у лингвистику јасно зашто лачички поглед на језик није у складу са језичким законитостима, него је директан атак на њих.”

Ovdje se Odbor za standardizaciju obraća javnosti i modalnim izrazom “надамо се” izražava svoju predanost da “неупућене” i još “незаведене” uvjeri u to da je rodno osjetljiv jezik nasilje (zanimljiv izbor neologizma: *atak*, u smislu konkretnog napada) protiv srpskog jezika.

A koji su njihovi argumenti? Nakon proglasa da je rodno osjetljiv jezik “у супротности са целом историјом нормe српскога књижевног језика, а самим тим и са његовим системским и структурним правилима”,

daju, kako kažu, “само један пример”. Lekseme *невач* – *невачица*, *слуга* – *слушкиња*, *плесач* – *плесачица*, *учитељ* – *учитељица*, *фризер* – *фризерка*, *јунак* – *јунакиња* dio su активне, општеупотребне лексике, а *водич* – *водичица*, *хирург* – *хируркиња*, *тренер* – *тренерка*, *стручњак* – *стручњакиња*, *говорник* – *говорница*, *бек* – *бекица*, и многе, многе друге нису; то су неологизми, нису општеупотребне ријечи и несвршодне су. Међутим, ако постоје жене водичице, хируршкиње, тренерке, стручњакинје, говорнице, бекце – како онда нису свршодне? Зато што “многе жене не желе да назив своје професије, свога звања, функције и сл. уподобљавају жељама ‘родних идеолога’, који на силу, оглушујући се о граматичка правила српског језика, граматички род поистовећују са полом”.

Analiza tranzitivnosti pokazuje da su akteri ovog teksta: agens, mi – lingvisti, stručnjaci; patiens, oni – rodni ideolozi koji zavode poslanike u Skupštini; korisnici, javnost. Dokument se objavljuje kako bi se (još jednom) obznanila моћ Odbora, који је једини мјеродаван (стручан) да нормира српски језик и који доноси одлуку да не прихвата одредбе Закона у вези с родно осјетљивим језиком. Пошто је Закон већ донесен, а од 1. јануара 2024. године ће се почети примјенјивати, Odbor нема моћ да спријечи провођење закона. Идеацијска функција текста јесте да иѕкаже свој став и вриједности; interpersonalna да увјери јавност у своје ставове. А идеолошка?

“Зато се Oдбор, заједно са некупштинским говорницима српскога језика, мора запитати: је ли стварно дошло време да се ‘српска’ Скупштина и ‘српски’ министри и ‘српски’ посланици већ 30 година противе усвајању закона о заштити српскога језика и ћирилице, а за мање од пола године усвоје Закон који је у језичком делу *закон против српског језика*.”

Све речено недвосмислено показује да је неопходно да Уставни суд прогласи овај закон неуставним.”

Како нас учи CDA, вриједности у тексту обично се не иѕказују него се подразумевaju, naturaliziraju се тако да их реципијенти текста шватају и узимају здраво за готово. Из 39 понављања придјева *srpsko*: српска Скупштина, српски министри, српска академija, Матика српска, Република Српска,

Srpsko Sarajevo [sic!], govornici srpskog jezika, norma srpskog jezika itd. očigledno je da su vrijednosti nacija ujedinjena protiv zajedničkog neprijatelja, ovaj put “rodnih ideologa”, koji se ne imenuju, ne specificiraju i kojima se oduzima agensnost (čak se kaže da su podsticaj dobili iz Evropske unije!).

Pasivnim i nominaliziranim konstrukcijama “Одбор је донео одлуку”; “све речено показује да је неопходно” Odbor svoje odluke i stavove predstavlja kao date, kao gotova rješenja koja se moraju prihvatiti. Kad kaže da “*rodno senzitivne lekseme*” *ne ispunjavaju uslove i ne pripadaju opšteupotrebnjoj leksici*, sakrivaju svoju odgovornost – prešućuju da je jedini razlog što ne ispunjavaju uslove i ne pripadaju standardnoj leksici taj što ih Odbor takvim ne priznaje.

Eksplanacija ovog teksta mora ga staviti u kontekst donošenja Zakona o rodnoj ravnopravnosti u Srbiji. Tekst je primjer ideoloških borbi koje se vode u društvu, a prvenstveno u medijima: s jedne strane su progresivne, “evropske” vrijednosti i feministički principi rodne ravnopravnosti, a s druge konzervativne, patrijarhalne vrijednosti (oličene u vrijednostima Srpske pravoslavne crkve). Odbor za standardizaciju ovim tekstom praktikira svoju moć tako što je oduzima svojim protivnicama i tako što na kraju daje pasivnu rečenicu kao datost, nedvosmislenu istinu: “neophodno je” da Ustavni sud proglaši zakon neustavnim. Još jednom da ponovimo, Odbor je odlučio da je neophodno da Ustavni sud proglaši zakon neustavnim. Iako to Ustavni sud do danas nije učinio, ideološki efekti ovog dopisa djeluju i njihov eho (u izboru riječi i konstrukcija) možemo čuti, između ostalog, u Porfirijevim riječima: “pozivamo na **očuvanje srpskog jezika i ćiriličnog pisma** na kojima je izgrađena srpska kultura; **apelujemo da se normira upotreba ćiriličnog pisma u javnom prostoru**, kao i da se obustavi **nasilje nad srpskim jezikom** i ukinu odredbe zakonâ koji to nasilje nameću, naročito kroz **protivustavni zakon** koji nameće **takozvani** rodno osetljivi jezik iza koga se krije borba protiv braka i porodice kao bogoustanovljenih svetinja i prirodnih oblika čovekovog ličnog i sabornog života” (*Vaskršnja poslanica*, 2023, naglašavanje S. Z.).

S tim da je njegova moć *iza* diskursa da ne implicira i ne presuponira nego da izričito navede vrijednosti *srpskog* društva: pravoslavne svetinje, brak i porodica, Kosovo i Metohija (*Vaskršnja poslanica*, 2023).

ZAKLJUČAK

U ovom radu predstavili smo lingvističku osnovu deskriptivne faze kritičke analize diskursa protiv rodno osjetljivog jezika i primijenili je na odluku *Nasilje nad srpskim jezikom* Odbora za standardizaciju srpskog jezika iz 2021. godine. Hipoteza da Odbor oblikuje diskurs protiv rodno osjetljivog jezika, odnosno da su patrijarhovi stavovi eho stavova lingvista iz Odbora kao mjesta moći, pokazana je na primjeru ovog dopisa, u kojem se nalaze konstrukcije koje patrijarh koristi (i koje se često čuju u medijima): *rodno osjetljiv jezik kao nasilje nad srpskim jezikom te protivustavni zakon koji nameće rodno osjetljivi jezik*.

U analizi dopisa pokazali smo da su strategije nominalizacije i pasivizacije u tekstu iskorištene da se prikrije objekt (šta je Odbor odlučio) i agens (ko vrši nasilje). Odbor svoju odgovornost krije iza institucija i nauke tako što kaže da neke riječi nisu dio standardnog leksika, a sakriva da su oni ti koji odlučuju koje riječi će biti dio standarda. Za analizu ideologije koja se podrazumijeva u tekstu posebno je bila zanimljiva analiza participanata u tekstu. Odbor se obraća javnosti (neupućenima u lingvistiku), a ustvari se obračunava s feministkinjama, koje imenuje eufemizmom “rodni ideolozi”, odnosno diskreditira ih iz rasprave nazivajući ih laicima.

Metafore koje denotiraju nasilje (*jezik kao nasilje, pobornici, atak na srpski jezik*) pokazuju da je ovaj tekst, odnosno diskurs dio šire borbe za moć, za prevlast u normiranju srpskog jezika, što je privilegija koja u društvu donosi moć. Tu moć, kako tvrdi Odbor, nemaju govornici jezika, nego isključivo lingvisti okupljeni oko *srpskih* institucija. Moć se ovim diskursom oduzima lingvistkinjama feministkinjama njihovim prešućivanjem.

Nakon deskripcije i eksplikacije, kaže N. Faircough, slijedi akcija – promjena društvene zbilje. Akcija koju sam ja, lingvistica koja se zalaže

za normiranje i bosanskog i hrvatskog i srpskog i crnogorskog kao rodno osjetljivog jezika, ovdje izvela jeste da pokažem strategije Odbora za standardizaciju srpskog jezika i da glas vratim prešućenim. Za početak njihovim imenovanjem:

Marina Blagojević, Zorana Antonijević, Adriana Zaharijević, Hana Ćopić, Svenka Savić, Marijana Čanak, Veronika Mitro, Gordana Štasni, Svetlana Tomić, Marjana Stevanović, Vesna Jarić, Nadežda Radović, Hristina Cvetičanin Knežević, Jelena Lalatović, Marija Mandić...

Govornice i govornici će presuditi.

LITERATURA

- Antonijević, D., 2000. "Kako shvatiti ženski pol: žargonski izrazi o ženi". U: Blagojević, M. ur. *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*. Beograd: Asocijacija za žensku inicijativu, str. 89–95.
- Blagojević, M. ur., 2000. *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse*. Beograd: Asocijacija za žensku inicijativu.
- Bugarski, R., 2013. "Jezička politika i jezička stvarnost u Srbiji posle 1991. godine". U: Požgaj Hadži, V. ur. *Jezik između lingvistike i politike*. Beograd: Biblioteka XX vek, str. 91–113.
- Cvetinčanin Knežević, H. i Lalatović, J., 2019. *Priručnik za upotrebu rodno osjetljivog jezika*. Beograd: Centar za ženske studije.
- Čaušević, J., Demiragić, A., Miloš, B. i Subašić, L., 2022. "Jezik i rodna ravnopravnost u akademskom kontekstu: regionalna perspektiva". U: Spahić-Šiljak, Z., Kovačević, J. i Husanović, J. ur. *Izazovi integrisanja rodne ravnopravnosti u univerzitetskoj zajednici: Protiv rodno zasnovanog nasilja*. Sarajevo: TPO, str. 65–85.
- Ćopić, H., 2007. "Žene i jezik". U: Zaharijević, A. ur. *Neko je rekao feminizam?* Beograd: Centar za ženske studije, Žene u crnom, Rekonstrukcija ženskog fonda, str. 216–226.
- Dežulović, B., 2023. "Poslanica bednicama", *Novosti*. [online]. 20. 5. 2023. Dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/poslanica-bednicama> [22. 12. 2023].

- Fairclough, N., 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: PolityPress.
- Fairclough, N., 2015. *Language and Power*. Third Edition. New York: Routledge.
- Hathor, 2023. "Gilipsterke protiv braka i porodice", *portal 021*. [online]. 19. 4. 2023. Dostupno na: <https://www.021.rs/story/Info/Misljenja-i-intervjui/338173/Gilipsterke-protiv-braka-i-porodice.html> [22. 12. 2023].
- Jarić, V. i Radović, N., 2010. *Rečnik rodne ravnopravnosti*. Beograd: Heinrich Böll Stiftung.
- Katnić-Bakaršić, M., 2012. *Između diskursa moći i moći diskursa*. Zagreb: Zoro.
- Machin, D. i Mayr, A., 2015. *How To Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publication.
- Mandić, M., 2023. "Sodoma i Gomora latinice i rodno osjetljivog jezika", *Peščanik*. [online]. 22. 4. 2023. Dostupno na: <https://pescanik.net/sodoma-i-gomora-latinice-i-rodnoosjetljivog-jezika/> [22. 12. 2023].
- Mandić, M., 2023. "Rodno osjetljivi jezik u duhu epike", *Peščanik*. [online]. 28. 6. 2023. Dostupno na: <https://pescanik.net/rodno-osjetljivi-jezik-u-duhu-epike/> [22. 12. 2023].
- Marković, T., 2023. "Porfirije, patrijarh kojem smeta ravnopravnost žena". *Aljazeera*. [online]. 19. 4. 2023. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2023/4/19/porfirije-patrijarh-kojem-smeta-ravnopravnost-zena> [22. 12. 2023].
- Odbor za standardizaciju srpskog jezika, 2017. "Jezik rodne ravnopravnosti: Rodno diferencirani jezik i gramatička kategorija roda u srpskom jeziku", *Naš jezik*, 48, 1–2, str. 119–122.
- Odbor za standardizaciju srpskog jezika, 2021. "Nasilje nad srpskim jezikom". *Naš jezik*, LII sv. 2, str. 121–124.
- Savić, S. i Stevanović, M., s.a. *Vodič za upotrebu rodno osjetljivog jezika u javnoj upravi u Srbiji*. Beograd: Misija OEBS-a u Srbiji.
- Savić, S., 1996. "Jezik i pol (II): istraživanja kod nas". *Ženske studije*. [online], br. 2. Dostupno na: <https://www.zenskestudie.edu.rs/izdavastvo/elektronska-izdanja/casopis-zenske-studije/zenske-studije-br-2-3/261-jezik-i-pol-ii> [6. 1. 2019].

- Savić, S., Čanak, M., Mitro, V. i Štasni, G., 2009. *Rod i jezik*. Novi Sad: Ženske studije i istraživanja, Futura publikacije.
- Stevanović, M., 2014. “Jezik ženu skriva”, *Danas.rs*. [online]. 1. 12. 2014. Dostupno na: <https://www.danas.rs/kultura/jezik-zenu-skriva/> [22. 12. 2023].
- Šehović, A., 2003. “Upotreba mocionih sufiksa (u *nomina agentis et professionis*) u savremenom razgovornom bosanskom jeziku”. *Pismo*, I/1, str. 73–92.
- Tafro-Sefić, L. ur., 2014. *Upotreba rodno osjetljivog jezika u Parlamentarnoj skupštini BiH*. Sarajevo: Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine.
- Tomić, S., 2021. *Neki metodološki problemi u savremenom istraživanju socijalnih femininativa u srpskom jeziku*, Poznańskie Studia Slawistyczne. [online]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/354787930_Neki_metodoloski_problemi_u_savremenom_istrazivanju_socijalnih_femininativa_u_srpskom_jeziku [22. 12. 2023].
- Vaskršnja poslanica Srpske pravoslavne crkve*, 2023. [online]. Dostupno na: <https://youtube.com/clip/UgkxBm6q62O-vKcpzhnwZyv-1sp8qD2Hp-CQX> [11. 3. 2023].
- Weiss, G. i Wodak, R. ur., 2003. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*. New York: Palgrave Macmillan.
- Zaharijević, A. ur., 2007. *Neko je rekao feminizam?* Beograd: Centar za ženske studije, Žene u crnom, Rekonstrukcija ženskog fonda.
- Zakon o rodnoj ravnopravnosti*, Sl. glasnik RS, [online], br. 52/2021. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-rodnoj-ravnopravnosti.html> [11. 3. 2023].
- Zečić-Durmišević, D., 2021. “Hallidayev koncept funkcija jezika i primjena tog koncepta u kritičkoj analizi diskursa”. *Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu*, No. 24 (2021), str. 237–249.
- Zlotrg, S., 2019. “Rodno osjetljiva upotreba jezika”. U: Gavrić, S. i Ždralović, A. ur. *Rodna ravnopravnost. Teorija, pravo, politike: Uvod u rodne studije za studentice i studente društvenih nauka u BiH*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, str. 261–273.

DISCOURSE AGAINST GENDER SENSITIVE LANGUAGE

Summary

This paper provides an overview of critical discourse analysis (CDA) methodology, focusing on the linguistic basis of the descriptive phase of Norman Fairclough's CDA. This methodological tool is used to analyse the discourse against gender-sensitive language which is broadly defined as a collection of texts and speeches that propagate ideas contrary to the principles of gender-sensitive language and gender equality, i.e., texts and speeches that act against those ideas. In relation to discursive practices, the paper analyses to whom such texts are addressed and how they are disseminated, and in relation to socio-cultural practices, i.e., the social conditions under which such texts are produced, it analyses who actually has power and an underlying ideology. Because it is critical to examine power relations in an analysis, those in positions of power are used as examples of discourse, such as the Board for the Standardisation of the Serbian Language as a standardisation institution. Taking their decision on the adoption of the Law on Gender Equality in Serbia in 2021 as an illustrative example of the discourse, this paper tests the hypothesis that the Board for the Standardisation of the Serbian Language shapes the discourse against gender-sensitive language.

Key words: *discourse, critical discourse analysis, gender-sensitive language, gender equality, standard language, standardisation, language norm, language politics*